

Avrupa Yatırım Bankası Kaynaklı Özel Sektör Proje Kredileri ve Türkiye Uygulaması

Private Sector Project Loans From European Investment Bank And Implementation Of Turkey

Hasan LÖK*

ÖZ

Avrupa Yatırım Bankası Avrupa Birliğine üye ve aday ülkelerin kalkınmasına destek veren uluslararası bir finansman kurumudur. Türkiye Avrupa Birliğine üyelik başvurusunun yapılmasından sonra birlik ile çeşitli dönemlerde mali protokoller imzalamıştır. Bu mali protokoller çerçevesinde Türk özel sektörünün projelerinin finansmanında banka önemli roller oynamaktadır. Banka Türkiye'nin özel sektör proje kredilerinin finansmanında özel sektör kalkınma bankaları ile devlet sermayeli ihtisas bankalarının proje değerlendirme ve finansman hizmetlerinden yararlanmaktadır. Makale konumuz tarihsel süreci içerisinde Avrupa Yatırım Bankasının ülkemizdeki özel sektör projelerine tahsis ettiği kredilerdeki uygulamış olduğu stratejiler, kredi kullanımında görev almış olan bankalar, kredi kullandırma koşullarını ve uygulama alanlarını içermektedir. Makale, teorik literatür taraması yanında krediyi kullandırmakta olan bankaların faaliyet raporlarından elde edilen bilgilerden oluşmuştur.

ANAHTAR KELİMELER

Avrupa Birliği, Avrupa Yatırım Bankası, Özel Sektör Proje Kredileri

ABSTRACT

The European Investment Bank is an international financing institution that supports the development of the European Union member and candidate countries. Turkey at various times after the conclusion of the union membership application to the European Union has signed a number of financial protocols. Within the framework of these financial protocols, the bank has an important place in the financing of Turkish private sector projects. In order to credit for financing private sector projects in Turkey, bank benefits from project evaluation and financing services of private sector development banks and state-owned specialized banks. In line with the historical development process, the article includes the strategies implemented by the European Investment Bank for the loans granted to private sector projects in our country, banks that have taken part in the use of credit, the conditions for granting loans and their application areas. The article consists of the theoretical literature review as well as the information obtained from the activity reports of the banks that use the credit.

KEYWORDS

European Union, European Investment Bank, Private Sector Project Loans

GİRİŞ

Türkiye 1963 yılında Ankara anlaşması ile bugünkü ismi olan Avrupa Birliğine giriş sürecini başlatmıştır. Avrupa Birliği geçen bu 55 yıllık sürede ülkemizi birliğe üye olarak almamıştır. Birlik ile ülkemiz arasındaki ilişki aday statüsü ile halen devam etmektedir. Birliğin finansman kurumu olan Avrupa Yatırım Bankası (AYB) 1958 yılında kurulmuş olup bu kurum ile ilişkimiz ise 1965 tarihinden günümüze devam etmektedir. Mali protokoller çerçevesinde birliğin finansman faaliyetlerini yürüten Avrupa Yatırım Bankası, özel sektörünün proje kredilerini ülkemizde Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, Halk Bankası, Türkiye Kalkınma Bankası vb finans kurumları aracılığı finanse etme yoluna gitmiştir. Türkiye 1971, 1980 dönemlerinde askeri darbelerle sahne olmuş, Avrupa Birliği ve AYB bu dönemlerde mali protokolleri askıya alarak kullanılmakta olduğu özel sektör proje kredilerini iptal etmiştir.

Avrupa Yatırım Bankası 1960-1980 yıllarındaki planlı kalkınma döneminde planın öngördüğü özel sektörün teşvikli yatırımlar ile seçilmiş iş kollarına finansman sağlamıştır. 1980 yılından itibaren dışa dönük ekonomi politikaları çerçevesinde ihracat ve istihdama dönük sektörleri ön plana çıkaran Türkiye'nin demokrasisinde kesinti nedeniyle, banka ülkemize dönük mevcut kredi kaynaklarını durdurmuştur. Avrupa Yatırım Bankası 1996 yılındaki Gümrük Birliği Anlaşması çerçevesinde ülkemizin özel sektör proje kredilerini çeşitlendirmiş ve finansman ilişkilerine yeniden başlamıştır. Avrupa Yatırım Bankası 2000'li yıllardan itibaren ise çevre, yenilenebilir enerji, inovasyon, verimlilik artışı ve maliyet azaltıcı projelerin finansmanında rol almaya başlamıştır. Avrupa Yatırım Bankası ve iştiraki olan Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası ile Avrupa Yatırı Fonu birlikte politika belirleyerek aday ve üye ülkelere kaynak tahsisinde 2000'li yıllardan sonra önemli roller oynamaya başlamıştır.

Banka özel sektör proje kredilerinin tahsisinde öncelikli strateji olarak Avrupa Birliği'ne üye ve aday ülkelerin kalkınma politikalarına uygun olan sektörleri göz önüne alarak fon sağlamaktadır. Makaleye esas olan teorik bilgiler; çeşitli akademik makaleler ve finansmanda aracılık yapan bankaların faaliyet raporları ile Hazine Müsteşarlığı ve Avrupa Birliği Başkanlığı web sayfelerinden elde edilmiş olan bilgiler ışığında oluşturulmuştur.

Makale konumuz Avrupa Yatırım Bankası grubunun ülkemiz özel sektör proje kredilerinin finansmanındaki stratejiler, kredi koşulları, kullanılan kredilerin tarihi kronolojisi ile Türk özel sektörünün yatırımlarındaki uygulamalarına dönük olarak oluşturulmuştur.

AVRUPA YATIRIM BANKASI

1958 yılında Avrupa Yatırım Bankası, Birliğin temelini oluşturan Roma anlaşması sonrası kurulmuştur. Avrupa Birliği'nin finansman kuruluşu olarak Bankanın kuruluş amacı, kamu ve özel sektör kuruluşlarına uzun vadeli finansman sağlamak suretiyle Birliğin politik hedeflerinin hayata geçirilmesine yardımcı olmaktır (Aslan, 2008: 43). Birliğe üye veya aday ülkelerin devletlerinin ve özel sektör girişimcilerin üstlendikleri sosyal ve kar amaçlı projeler için uzun vadeli finansman sunarak Avrupa Birliği stratejilerindeki ulaşılacak istenen hedeflerin gerçekleşmesinde rol oynamak şeklinde Bankanın ana rolü olarak değerlendirilmektedir. Banka ekonomik bakımdan sürekliliği olan projelere elverişli koşullarda finans sağlayan, sosyal hedefi olan ve kâr amacı olmayan bir kalkınma kuruluşudur (Ersan, 2010).

Bankanın sermayesi birliğe üye ülkelerin katılımı ile oluşturulmuştur. Birliğin kurucusu olan Batı Avrupa ülkelerinden Almanya, İngiltere, İtalya ve Fransa bankanın sermayesinde %16,2 oranında ortaklığı bulunmaktadır. Batı Avrupa ülkesi İspanya'nın sermayedeki pay oranı %9 seviyesindedir. Diğer üye ülkelerin sermayeye katılma yüzdesi Avrupa Birliği içerisindeki ekonomik ve nüfus ağırlığı ile orantılı olarak tespit edilmiştir (Ersan, 2010). AYB, Avrupa Birliği politikalarını ve önceliklerini destekleyen elverişli yatırımlara teminat sağlamak üzere sermaye piyasalarından fon alan, AAA derecelendirmeye sahip, politikalarla yönetilen bir Avrupa Birliği finansal kuruluşudur. AYB, cazip faiz oranları ve uzun vadeler gibi elde ettiği finansal

avantajları, Avrupa Birliği amaçları doğrultusunda yüksek öneme sahip ve Bankanın sağlam, sürdürülebilir yatırımları destekleme taahhüdüne uygun projelere aktarmaktadır (www.avrupa.info.tr, 2018).

Banka güçlü sermaye ve mali yapısı ile öncelikli olarak birliğe üye ülkelerin dengeli gelişimini sağlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca birliğe üye olmayan ülkelere ilişkin işbirliği politikasının oluşmasına da katkı sağlamaktadır. Bu amaçla Pasifik ülkeleri ve Karayipler, Afrika, Orta ve Doğu Avrupa'da, Akdeniz havzasında, Latin Amerika'da ve Asya'da kalkınma bankacılığı faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Avrupa Yatırım Bankası 1958 yılından bu tarafa birlik üyesi ülkeler, aday ülkeler ve ortakları bulunan ülkelere projelere destek sağlamak için 698 Milyar Euro'dan fazla finansman sağlamıştır (Ersan, 2010). Avrupa Yatırım Bankası (EIB), Avrupa Birliği kurumsal yapısı içerisinde özerk bir kuruluş olup, Birliğin dengeli kalkınmasını hedefleyen projelere destek olmaktadır (Yıldız ve Akdağ, 2006: 31).

Banka, az gelişmiş bölgelerin ıslah edilmesi, yeni istihdam yaratılması projelerine özel olarak destek vermektedir. Ayrıca iç pazarın kurulması yönünde girişimlerin modernize edilmesi, yapılandırılması ile birden çok üye devletin ortak çıkarına yönelik olan ve türü ve kapsamı nedeniyle münferit üye devletlerce finanse edilemeyen projelere de destek vermektedir. Banka faaliyetlerini yaparken Birliğin finansman araçlarından ve yapısal fonlarından yararlanarak yatırım programlarının finanse edilmesini kolaylaştırmaktadır (www.moment.expo.com).

AYB'nin hedefleri arasında Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin dengeli gelişimine katkıda bulunarak eşitsizlikleri asgari seviyeye indirmektir. Bunun yanı sıra, Avrupa kıtasının ulaşım ve telekomünikasyon ağlarının geliştirilmesine, çevrenin korunmasına, enerji kaynaklarının sürdürülebilirliğinin sağlanmasına ile sanayinin ve küçük orta boy işletmelerin uluslararası seviyede rekabet gücünün artırılmasına yönelik finansman ihtiyacının karşılanmasına dönük işlevleri bulunmaktadır. Banka, Avrupa Birliği'ne üye olmayan üçüncü devletlerdeki uygun projelerin kredi yoluyla desteklenmesi yönünde rol oynayarak birlik üyesi ülkelerle bu devletlerarasında iş birliği politikalarının hayata geçirilmesine yardımcı olmaktadır (www.moment-expo.com).

AVRUPA İMAR VE KALKINMA BANKASI

Banka 1991 yılında Avrupa Yatırım Bankasının kuruluşu olarak Londra'da faaliyete geçmiştir. Bankanın sermayedarları 66 ülkeden oluşmakta olup Türkiye kurucu ortak statüsündedir. Bankanın kuruluş Amacı çok partili demokrasiye ve piyasa ekonomisine sahip olan Güney ve Orta Doğu Avrupa, Orta Asya, Kafkasya, Güney ve Doğu Akdeniz üye ülkeleri ekonomilerinde özel girişimciliği geliştirmek Banka'nın üç temel çalışma kriteri mevcuttur. Bunlardan birincisi kullanılacak finansmanın devlet kuruluşlarının işleyişini, piyasaları güçlendiren niteliklere sahip olması yönündedir. Ayrıca pazar rekabetini ve yeniliği artırma, hukuk ve düzenleyici çerçeveyi geliştirmek esas olmalıdır. İkincisi bankanın yapacağı finansman, özel finans kurumlarının sağladığı uygun şartlardaki finansmanın yerine geçecek vade ve maliyeti taşımalıdır. Son olarak banka'nın finanse ettiği projelerin gerçekleştirilebilir bir finansman ve geri ödeme gücüne sahip olması gerekmektedir.

Çok uluslu bir kalkınma bankası olan Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası, "AAA/Aaa" kredi notuna sahiptir. Bankanın sermaye yapısı, altmış dört ülke ve iki uluslararası kurum (Avrupa Birliği ve Avrupa Yatırım Bankası'ndan) oluşmaktadır. Orta Avrupa'dan Orta Asya'ya uzanan coğrafyada otuz altı ülkedeki serbest piyasa ekonomisine dönük projelere destek vermektedir (www.ebrd.com, 2018).

Banka tüm çalışmalarında sürdürülebilir kalkınma ve kurumsal yönetimin en yüksek standartlarını izlemektedir. Hükümetler, ilgili makamlar ve STK'lar ile politikalarını yürütme sebebiyle yakın politik diyaloglarını bırakmamışlardır. Ayrıca, OECD, IMF ve Dünya Bankası ve BM özel ajansları bir uluslararası örgütler ile de çalışmaktadır. Banka, titiz bir bilgilendirme, sağlam piyasa ekonomisinin gelişme sağlamasını destekleme, özel yatırımcıyı karşılayan riskler alma, sürdürülebilirliği güçlendirme politikalarını

benimsemiştir. Banka ağırlıklı olarak, ticari ortaklar ile beraber özel şirketlere yatırım yapmakta olup, mevcut bölgesinde tek ve en büyük yatırımcı konumundadır. Ayrıca bankanın yatırımları işlem yaptığı ülkelerde önemli bir doğrudan yatırımı da gerçekleştirmektedir. Özelleştirmeyi, devlete ait olan firmaların tekrar yapılandırılmasına ve belediyelerin geliştirilmesine destek sağlamak üzere kamuya ait şirketler ile beraber faaliyette bulunmaktadır. Mevcut şirketlerdeki yeni girişimlere ve yatırımlara finans sektörü ve reel ekonomi için proje finansmanı sağlamaktadır (www.ebrd.com, 2016).

Bankanın stratejik önceliği, küresel mali krizin ardından bölgede devam eden iyileşmeyi desteklemek ve sürdürmektir. Sağladığı yatırımlar ile çalışmalar yürüttüğü ülkelerde rekabeti özelleştirmeyi, ekonomik büyümeyi ve girişimciliği, daha güçlü finansal kurumları ve yasal sistemleri, alt yapının geliştirilmesini, çevre duyarlılığı dahil olmak üzere güçlü kurumsal bir yönetiminin benimsenmesini, yapısal ve sektörel reformları teşvik etmektedir. Banka, eş finansmanı ve yabancı doğrudan yatırımı desteklemekte, yerli sermayeyi harekete geçirmekte ve yatırımcılara teknik olarak yardım sağlamaktadır. Yerli para biriminin ve sermaye piyasalarının teşvik edilmesi ve güçlendirilmesi de finansal kurumlar sektörü için bankanın stratejilerinin temel direkleridir. Yerli sermaye piyasalarının geliştirilmesi ve ledge statüsünde olmayan borçlulara yabancı para kredilerinin azaltılması, bu iyileşme döneminde güçlü vurgular yapılan konulardır. Son zamanlarda gerçekleştirdiği faaliyetlerinde banka birçok stratejik girişime özel önem vermek suretiyle daha az gelişmiş ülkelerdeki faaliyetlerini derinleştirmiş ve genişletmiş ve geçiş döneminin önemli sorunları olan enerji güvenliği ve enerji verimliliği ile mücadele için öncelik vermiştir (www.ebrd.com, 2018).

Tüm işlemlerinde yatırım ilkelerini ve sağlam bankacılığı hedefleyen banka, özel projeler için uygun hale getirilmiş geniş bir yelpazede finansman araçları kullanmaktadır. Temel araçlar kredi, sermaye yatırımları ve garantileridir ve sağladığı kredilerin en az %60'nın devlet kontrolündeki işletmelerin özelleştirilmesine katkı sağlamasını öngörmektedir. Dünya sermaye piyasalarında da kredi verebilmektedir. Bankanın sermaye gücü istikrarlı bir görünüm ile üç büyük derecelendirme kuruluşu tarafından üç büyük derecelendirme ile saptanmıştır. Banka yıl boyunca güçlü operasyonel performansını sürdürerek mevcut zorlu koşullarda ekonomik ortamda etkin destek sağlamıştır. Üç yıl üst üste olmak üzere banka yıllık iş hacmini €9 Milyar seviyesinde muhafaza etmiş, işlem sayısını 393 işlemlik rekor bir sayıya taşımıştır. Bunun %80'lik kısmı özel sektörde gerçekleştirilmiştir. Özel sektördeki bu önemli odaklanma bankanın açık pazar ekonomilerini ve küçük ile orta-ölçekli işletmelerin (KOBİ'lerin) teşvik edilmesine olan bağlılığına diğer bir işarettir (www.ebrd.com, 2018).

AVRUPA YATIRIM FONU

Avrupa Yatırım Fonu (AYF), Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrasında bağımsızlığını kazanan Doğu Avrupa ülkelerinin ekonomik kalkınmalarını sağlayarak Avrupa Birliği üyeliğine hızlı katılımı sağlamak amacı ile 1994 yılında kurulmuştur. Fon Avrupa Birliğinin küçük ve orta boy işletmelerinin kaynak ihtiyacını karşılama olgusu üzerinde ihtisaslaşmış finans olarak ortaya çıkmıştır. 2000 yılında Avrupa Yatırım Bankası fonun hisselerinin çoğunluğunu satın alarak kuruluşun yönetimine hâkim olmuştur. Fonun büyüklüğü 400 Milyar Euro olup Avrupa Yatırım Bankası %61,4, Avrupa Komisyonu %30,2, Diğerleri (31 Finansman kuruluşu) %8,4 hisseye sahip bulunmaktadır. AYF, KOBİ finansmanını geliştirmek için piyasa boşluklarını tespit ederek kamu ve özel sektör aracı kuruluşlara birçok farklı hizmet sunmaktadır. Fonun hizmet yelpazesi temel olarak üçe ayırmakta olup bunlar sermaye hizmetleri, kredi teminatı hizmetleri ve mikro-finance hizmetleridir (Ersan, 2010).

Fonun sermaye hizmetleri içerisinde risk sermayesi şirketleri, teknoloji ve inovasyon girişimcileri ön plandadır. Lojistik, sağlık, eğitim, enerji, altyapı, telekomünikasyon, sanayi işkolları fonun kaynak sağladığı alanlardır. Kredi teminatı hizmetleri açısından karşılıklı garanti kurumları, garanti fonları, fon kiralama şirketleri ve KOBİ'lere finansman sağlanmasını destekleyen çeşitli finansman kuruluşlarıyla işbirliği içinde

bulunmakta bu kuruluşlara hizmet sunulmaktadır. Mikro finans hizmeti olarak mikro ölçekli işletmelere ve serbest meslek sahibi olmak isteyip de geleneksel bankacılık hizmetlerine erişimi olmayan kişilere ilişkin kredi hizmeti sunmaktadır (Ersan, 2010).

AVRUPA YATIRIM BANKASI GRUBUNUN KREDİ KULLANDIRMA POLİTİKASI

Banka, yatırım projesinin büyüklüğüne göre direkt kendisine veya ülkelerde kendisinin yetkili kılınmış olduğu aracılı bankalar kanalı ile başvuruları kabul edilmektedir. Genel olarak proje finansmanında genel yatırım tutarının %50'si oranında projelere bankaca kaynak tahsis edilmektedir. Projelerin sabit yatırım maliyeti ve işletme sermayesi ihtiyacı toplamı genel yatırım tutarını oluşturmaktadır. Bankaya kredi başvurusunda proje yatırımlarının 25 milyon Euro'luk büyüklük sınırı yatırımcının direkt veya aracılı banka tercihini belirlemektedir. Yatırımcıların proje büyüklüğü 25 milyon Euro üzerinde ise büyük proje vasfı nedeni ile başvurularını direkt bankanın Brüksel'de bulunan merkezine, altında ise proje yatırımları küçük ve orta boy işletme olarak nitelendirilmekte ve başvurularını aracı bankalara yapmaktadırlar.

a. Aracısız Finansman

Genel yatırımın toplamı 25 milyon Euro'nun üzerindeki projelerin finansman ihtiyacı direkt Avrupa Yatırım Bankası kanalı ile karşılanmaktadır. Aracısız proje kredileri kamu ve özel sektör işletmelerine dönük kullanılmaktadır. Projeler cins olarak enerji, altyapı, çevre, sağlık, eğitim, Ar-Ge, sanayi ve hizmet sektörlerini kapsamaktadır. Banka proje kredilerinin kullanım süreleri yatırımın cinsine göre çeşitli kategorilerde değerlendirmektedir. İmalat sektörüne dönük yatırım projelerinde süre 5-12 yıl arasında tespit edilmektedir. Altyapı ve enerji projelerine dönük sektörlerdeki yatırımlar için süre 12-25 yıl arası değişiklik göstermektedir. Banka, uygulamakta olduğu faiz oranlarını proje sahiplerine isteğe bağlı olarak sabit veya dalgalı olarak esnek bir şekilde önermektedir. Banka proje sahiplerinin isteği doğrultusunda kredinin kullanımından sonra da kabul edilmiş olan faiz oranlarındaki tercihi sabit oranlardan dalgalıya, dalgalıdan sabit orana seçeneklerini de sunmaktadır. Banka finansmanına katılmaya karar verdiği projelere sağlanan kaynakların para cinslerini, proje sahibinin isteğine bağlı olarak ABD Doları, Japon Yeni, Euro, İsviçre Frangı ve Avrupa Birliği aday ülke para birimlerinden birisi şeklinde de kullanılmaktadır. Banka, proje sahiplerine kredilerin geri ödemelerinde altı aylık veya yıllık itfalar önerilmekte, anapara taksitlerinde de ödemesiz süreler sunmaktadır. Kredilerin teminatında kuruluşun niteliği, projenin yapısı önem taşımaktadır (www.moment-expo.com).

b. Aracılı Finansman

Banka, proje genel yatırım tutarı 25 milyon Euro'nun altındaki kredi talepleri için aracılı bankalar kanalı ile başvuruları kabul etmektedir. KOBİ özelliği taşıyan bu projelerin değerlendirilmesi, Avrupa Yatırım Bankasının çalışma yaptığı ülkelerdeki görevli bankalarca yapılmaktadır. KOBİ projeleri için aracı bankalarda Avrupa Yatırım Bankası tarafından kredi kanalları oluşturulmakta, çalışma ortağı olan aracı banka projeyi değerlendirmektedir. Aracı bankalar kredi başvurularını teknik, ekonomik ve mali yönden değerlendirir. Aracı bankalar Avrupa Yatırım Bankasından sağladıkları fonları KOBİ'ler dışında yerel yönetimlere de kullanılabilmektedir. Ayrıca aracılı finansmanda projenin değerlendirmesi görevli bankalarca yapılmakta olup projenin riski de bu bankalara ait olmaktadır (www.moment-expo.com).

BANKANIN KREDİ İŞLEM SÜREÇLERİ

Bankanın kaynaklarından kredi kullanmak isteyen proje sahiplerinin işlemleri dört aşamalı bir süreçten geçmektedir. Bu süreçler kredi başvurusu, projenin değerlendirilmesi, değerlendirme analizlerinin kurulca incelemesi ve kredinin kullanımına ilişkin süreçler aşağıdaki aşamalardan oluşmaktadır.

a.Kredi Başvuruları

25 Milyon Euro'nun altında olan projelere ülkelerinde bulunan AYB aracı kurumlara başvuru yaparken, bu miktarın üzerindeki projeler için direkt kredi kullanmak üzere AYB'nin Lüksemburg'taki genel merkezine veya ülkedeki AYB ofisine başvuru yapmak gereklidir. Türkiye için başvuru noktaları genel merkezdeki Güney Doğu Avrupa Bölümü veya İstanbul ve Ankara'da bulunan AYB Türkiye Ofisleridir (www.okanacar.com, 2012). 25 milyon Euro'nun altında olan projeler için ise aracı bankaların bulunduğu genel müdürlük ofisi veya banka şubelerine başvuru yapılması gerekmektedir. Yapılan başvurularda projenin hangi kaynakla ilişkili olduğu belirtilerek projenin niteliği belirtilmelidir.

b.Değerlendirme

Başvurusu yapılan projelerde birliğin iktisadi politika amaçlarına uygunluğu ve projenin kalitesi öncelikli olarak irdelenmektedir. Bankanın değerlendirme kriterleri sıralaması; projenin teknik sağlamlığı, kalitesi, çevresel etki, yatırım maliyeti, proje sahibinin teknik çözümleri uygulamadaki yeterliliği, riskler, riskleri azaltmak için alınan önlemler, piyasa ile talep durumu ve karlılık gibi ölçütler gözönünde bulundurulmaktadır (Ersan, 2010). Büyük projeleri inceleyerek olumlu ve olumsuz karara varan bankanın uzman ekibinin yapmış olduğu değerlendirmenin aynısı aracılı finansmanı yürüten bankalarda da yapılmaktadır.

c.Yönetim Komitesi Onayı

Banka uzmanlarının yürütmüş olduğu proje inceleme ve değerlendirme aşamasındaki sürecin olumlu olması sonrası ortaya çıkan çalışma bankanın yürütme organının onayına sunulmaktadır. Banka yönetim komitesince onaylanan projeler Avrupa Komisyonu temsilcilerinden oluşan Yönetim Kuruluna sunulur olumlu görüş sonrası kredi sözleşmesi aşamasına gelmiş olur. 25 milyon Euro'nun altındaki projeler aracı bankalardaki aynı incelemeler sonrası kredi komitesi onayına sunulur ilgili finans kurumun yönetim kurulundan geçirilir. Olumsuz olan projeler ise proje sahibine geri iade edilmektedir.

d.Kurul İncelemesi

Avrupa Yatırım Bankası Başkanı ve operasyon takımı, projeyi üye devletlerden her birinin ve Avrupa Komisyonu'nun temsilcisinden oluşan Yönetim Kurulu'na sunar.

e.Kredi Sözleşmesi

Proje Yönetim Kurulu tarafından da onaylandıktan sonra mali sözleşme imzalanmaktadır. Bu sözleşmede Banka'nın kararında esas teşkil eden ve değerlendirme sırasında incelenen tüm unsurlar yer alır. Sözleşme ilaveten teknik şartname ve gerekli teknik, ekonomik ve çevresel koşullarını da kapsamaktadır.

f.Kredi Kullandırma

Geri ödeme ve kullandırma kuralları üzerinde anlaşma sağladıktan sonra fonlar müşterinin hesabına havale edilir. Finanse edildikten sonra projeler düzenli olarak takip edilmektedir.

AVRUPA YATIRIM BANKASI İLE TÜRKİYE İLİŞKİLERİ

Avrupa Yatırım Bankası 1965'ten beri Türkiye'nin önde gelen yatırımlarına finansman katkısı sağlamaktadır. Bankanın finansmanında öne çıkan sektörleri şöyle sıralamak mümkündür. Sanayi, Turizm, Hizmetler, Küçük ve Orta Boy İşletmeler, Enerji üretimi, taşınması, depolanması ve dağıtımı, Bilişim teknolojisi ve medya, Enerji verimliliği, Altyapı, Araştırma ve yenilik, Telekomünikasyon ile Lojistik sektörleri bankanın finansmanından yararlanan iş kollarıdır (www.tobb.org.tr). Banka 1965-2018 yılları arasında Türkiye'ye toplam 9,6 Milyar Euro proje kredisi tahsisi yapmıştır. Ankara Anlaşması ile birliğe katılma kararı veren ülkemizin 1965-1980 yılları arasındaki 15 yıllık sürede bankadan sanayileşmeye dönük krediler kullanılmıştır. Gümrük Birliği Anlaşmasının imzalandığı 1996 yılından itibaren deprem, çevre, KOBİ

sanayileşme kredilerine ağırlık verilmiştir. Adaylık görüşmelerin başlaması sonrası banka ile ülkemiz arasında finansman ilişkileri derinleşerek devam etmiştir (Önen, 1997).

Banka halen Türkiye’de, aracı bankalar ile faaliyet gösterdiği kırk yedi farklı kredi programını devam ettirmektedir. Ayrıca İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin yürüttüğü İstanbul Metrosu ile Marmaray Projesine finansman desteği sunmaktadır. Osmaniye Rüzgâr Santrali, Şişecam A.Ş. nin Bursa Yenişehir Cam Kompleksi, Eskişehir Büyükşehir Belediyesinin Hafif Raylı Sistem projesine, İstanbul Deprem Risklerini Azaltma Projesine, Bursa Atık Su Arıtma Tesisine, Ankara-İstanbul Karayolu projesine, TÜBİTAK Bilim ve Araştırma Teşvik Programına finansman katkısında bulunmaktadır (www.moment-expo.com).

Banka, aday ülke konumunda olan Türkiye’nin görüşme sürecinde hızlı bir şekilde yol alabilmesi amacıyla finansman desteklerinde öncelikli olarak altyapı, enerji, kurumsal sektörler ile KOBİ’lere dönük hedefler tespit ederek finansman faaliyetini sürdürmüştür.

Banka politikalarında finansal araç yelpazesini genişletilmiş, yerel para birimi bazında finansman sağlayarak yabancı ve yerli özel sektör şirketlerinin teşvik edilmesini amaçlamıştır. Proje fikri aşamasında olan yatırım projeleri ve doğrudan yabancı yatırımlara öncelik vererek, özellikle kalkınmamış bölgelerin kalkınmasına yardım yaparak sınır ötesi ticaret ile bölgesel entegrasyonu canlandıracak projeleri desteklemektedir.

Banka, özel ve kamu sektör kuruluşlarının taşımacılık, enerji üretimi ve dağıtım alanları ile yenilenebilir enerji ve enerjinin verimliliğine yönelik yatırımlarının kaynak ihtiyacını karşılama yönünde politikalar geliştirmeye başlamıştır. Birliğe üye olma yönünde ilerleyen ülkelerdeki enerji yetersizlikleri ile yenilenebilir enerji projeleri aynı zamanda yer kürenin kirlenmemesine yardımcı olmaktadır.

Banka, bütün ülkede ortak faaliyette olduğu birçok banka vasıtasıyla küçük ve orta boy işletmelerin yatırım projelerine uzun vadeli ve düşük faizli kaynaklarla destek sağlamaktadır. Bu projeler kalkınmakta olan ülkelerin ekonomilerini geliştirmekte, işsizlik sorunu ile üretime katkıda bulunmaktadır. Küçük ve orta boy işletmeler bu finansman sayesinde küresel oyuncu haline gelmektedirler (www.eib.org).

AVRUPA İMAR VE KALKINMA BANKASI TÜRKİYE İLİŞKİLERİ

Türkiye ekonomisi için oldukça önemli olan KOBİ’leri destekleyen Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD), ülkenin sürdürülebilir bir gelişme sağlayabilmesine katkı sunmayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte kadınların iş dünyasına katılımını teşvik etmek için kadınlar tarafından yönetilen KOBİ’ler için “Kadın İşletmelerine Finansman ve Danışmanlık Desteği Programı”nı üstlenmektedir. Türkiye’nin Avrupa Birliği ile ilgili adaylık sürecinin ilerlemeye başladığı 2009 yılında banka ile finansman ilişkisi başlamıştır. Banka, 2009 yılından itibaren altyapı başta olmak üzere enerji, tarım, sanayi ve finans sektörlerinde çok sayıda projeye toplamda 6,8 Milyar Euro kaynak tahsisi yapmıştır. Türkiye 2015 yılında 1,8 Milyar Euro değerinde yeni yatırım olarak EBRD’nin en çok yatırım yaptığı ülke olmuştur (www.ebrd.com, 2018).

AVRUPA YATIRIM FONU TÜRKİYE İLİŞKİLERİ

1994 yılında kurulmuş olan Avrupa Yatırım Fonu Avrupa Yatırım Bankası Grubunun önemli finansman kuruluşlarından birisidir. Ülkemizin özel sektör sermayeli ilk kalkınma bankası olarak Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (TSKB), 2006 yılında fona ortak olmuştur. Fonun temel görevi Avrupa Yatırım Bankası grubuna aracılık yapan bankaların ve faaliyette bulunduğu ülkenin finansal erişim becerilerini artırarak küçük ve orta boy işletmelere destek olmaktır. Avrupa Yatırım Fonu bu desteği risk sermayesi ve teminat sağlama aracılığıyla AYB’nin hizmet yelpazesini tamamlamaktadır (tobb.org.tr).

Fon 2007 yılından başlayarak ülkemizde iki fona yatırım yapmış ve Türkiye’deki girişim sermayesi sektörünün gelişmesinde önemli katkılarda bulunmuştur. Fon, KOBİ’lerin finansal risklerini üstlenerek Avrupa Birliği politikalarının uygulanmasına destek olmak, hissedarlarına uygun seviyelerde kar sağlamayı amaçlamaktadır.

Actera Partners ve Türk Özel Sermaye Fonu olarak adlandırılan bu iki fon ülkemizdeki çeşitli sektörlerin büyümesine öncülük etmiştir. 2007 yılında Actera Partners, Türkiye’de şirket alımlarına odaklanmış 44 milyon Euro tutarında bir antlaşma imzalayarak yeni oluşan yüksek kaliteli bir takımı destekleyen bu fonun önemli bir unsuru olmuştur. 2007 yılında Türk Özel Sermaye Fonu, Türkiye’de yüksek büyüme kaydeden sektörler arasındaki sanayi liderlerinin büyüme ve yenileme sermayesine odaklanarak 10 milyon Euro’luk bir antlaşma imzalamıştır. Türk Girişim Ortakları tarafından yönetilen fon Türkiye’deki en eski ve en başarılı özel sermaye şirketlerinden biridir(www.tobb.org.tr).

İstanbul Girişim Sermayesi İnisyatifi, Avrupa Yatırım Bankası danışmanlığı altındaki fonlardan ve ortak yatırım fonlarından oluşan Türkiye’ye tahsis edilmiş bir fondur. İstanbul Girişim Sermayesine, KOSGEB, TTGV, Türkiye Kalkınma Bankası, Garanti Bankası, Yunanistan Merkez Bankası ve Avrupa Yatırım Fonu katkıda bulunmaktadır. İnisyatifin başlıca amacı, Türk kurumsal yatırımcıların ilk dalgası için bir platform sağlamanın yanı sıra, Türkiye’de girişim sermayesinin gelişmesi için bir katalizör rolü oynamaktır. Avrupa Yatırım Fonu, İstanbul Girişim Sermayesi aracılığıyla sektörler ve varlık sınıfına dair bilgi paylaşımını sağlama açısından aktif rol yüklenmektedir. Avrupa Yatırım Fonu 2004’te KGF ile 9,4 milyon Euro’luk bir taahhüt imzalamıştır. Bu taahhüt, Avrupa Komisyonu’nun çok yıllık programına istinaden bir kontr-garantiyi şarta bağlamaktadır (<http://www.eif.org>, 2018).

AVRUPA YATIRIM BANKASI GRUBU TÜRKİYE İLİŞKİLERİNDE BÜROKRATİK SÜREÇ

Avrupa Yatırım Bankası kredi stratejilerine uygun kaynakların Türkiye’ye tahsisinde görevli kuruluş Hazine Müsteşarlığı bünyesinde bulunan Dış Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü’nde bulunan Avrupa Yatırım Bankası Proje Kredileri Daire Başkanlığı’dır. Daire Başkanlığı özel sektöre tahsis edilmesi planlanmış olan finansmanın Türk girişimcilerince talep edilme durumunu önerilmiş olan aracı bankalara Pazar Etüdü çalışması yaptırarak talep analizi üzerinde Avrupa Yatırım Bankası’na görüş bildirir. Tahsisi planlanan kredi tutarı Avrupa Yatırım Bankası’nın yetkili kurullarında onaylandıktan sonra Banka ile Türk hükümeti arasında sözleşme imzalanır. İmzalanan kredi sözleşmesi Bakanlar Kurulu Kararı ve Meclis onayı ile hükümete devredilmiş olmaktadır. Aracı bankalar kararı ile yatırımcılara kullanılacak olan kaynak için ilgili bankalara devir onayı ile yürürlüğe girmektedir (Lök, 2005).

Yatırımcıların aracı bankalara kredi başvuruları ilgili bankaların proje değerlendirme gruplarında teknik, ekonomik ve mali yönden alınarak olumlu bulunanlar aracı bankaların yetkili kurullarında görüşülerek kredi tahsisine karar verilmektedir. Aracı banka tahsisine karar verdiği proje kredisini Avrupa Yatırım Bankasına belirlenmiş olan format ile birlikte onaya göndermekte olup onayı gelmiş olan kredinin yatırımcıya kullandırılması aşamasına gelmektedir.

Proje kredisi için alınacak olan teminatlar sonrası yapılacak kredi sözleşmesi sonrası yatırımcı kuruluş proje kredisini kullanabilmektedir. Aracı banka proje kredisinin riskini yüklenerek kredinin ödemesini gerçekleştirmektedir.

ÖZEL SEKTÖR PROJE KREDİLERİNDE GÖREVLİ TÜRK FİNANS KURUMLARI

1950 yılında özel sektör sermayesi ve Dünya Bankası önderliğinde kuruluna Türkiye’nin ilk özel sektör sermayeli kalkınma bankası olan Türkiye Sınai Kalkınma Bankası Avrupa Yatırım Bankasının proje kredilerinin ülkemizde kullanımında öncü rol oynamıştır. 1963 yılında kurulmuş bulunan Sınai Yatırım ve Kredi Bankası Avrupa Yatırım Bankası proje kredilerinde görev alan ikinci kalkınma bankasıdır. 1980 yılından itibaren sırası ile Türkiye Halk Bankası, Türkiye Kalkınma Bankası, Türkiye Vakıflar Bankası ve Eximbank proje kredilerine aracılık yapan finans kurumlarıdır. 2000 yılından itibaren ticari bankalarımızdan Türkiye İş Bankası, Akbank, Denizbank, Finansbank, Garanti Bankası, Tekfen Bank, Fortis Bank ve Yapı Kredi Bankası Avrupa Yatırım Bankasının proje finansmanında aracılık hizmetleri görmeye başlamışlardır. Finansman kurumlarının çeşitlendirmesi anlamında son yıllarda banka leasing şirketleri ile de proje kredilerinin

kullanımında işbirliği yapmaya başlamıştır. Garanti Leasing, Deniz Finansal Kiralama, EFG Leasing bunlardan bazılarıdır (www.hazine.gov.tr, 2018).

PROJE KREDİLERİNİN KULLANDIRMA KOŞULLARI

Banka ülkemiz ekonomisine katkıda bulunmak ve Avrupa Birliği'ne aday konumundan üyeliğe geçirme çabası olarak 1965 yılından bu yana başta özel sektör proje yatırımları ile kamunun altyapı, enerji, çevre yatırımlarına finansman desteği sağlamaktadır. 1965 yılında başlamış olan sanayileşme proje kredilerinde yatırımın ihtiyaç duyduğu makine ekipman alımlarındaki dış kaynak ihtiyacına finansman sağlamaktadır. Bu projelerde öncelik verilen husus yatırımın yıllık kalkınma plan ve programlarına uygun olarak teşvik edilmiş olan ekonomik, teknik ve mali yönden finanse edilebilir boyuttaki projelerin %50'sini kredilendirmiştir.

1980 yılından itibaren yukarıdaki koşullar yanında küçük ve orta boy işletmelerin projelerine ağırlıklı önem vererek istihdamı destekleme politikasına ağırlık vermiştir. 1999 depremi sonrası deprem bölgesinde zarar görmüş olan sınai tesislerin işletme sermayesi ve yeni yatırımların finansmanında politika geliştirme yönünde adımlar atmış olan banka, enerji yatırımları ile çevre yatırımlarına son yıllarda önem vermeye başlamış ve özelliği olan bu projeleri ayrıcalıklı finanse etme politikasını genişletmiştir.

SONUÇ

Avrupa Yatırım Bankası ve grubu ile ülkemizin finansman ilişkileri 1965 yılından itibaren ülkemizin ilk özel sektör sermayeli Kalkınma Bankacılığı alanında faaliyet yapan Türkiye Sınai Kalkınma Bankası ile başlamıştır. Türkiye İş Bankası grubu finansman kurumlarından olan Türkiye Sınai Kalkınma Bankası ile başlamış olan bu finansman ilişkisi yine aynı gruba bağlı olan Sınai Yatırım ve Kredi Bankası ile daha da derinleşerek devam ettirilmiştir. 1980 yılından 2000 yılına kadar olan dönemde bu iki kalkınma bankası dışında Halk Bankası, Vakıflar Bankası, Kalkınma Bankası ve Eximbank ile özellikle gümrük birliği anlaşması sonrası yoğunlaşarak devam etmiştir (Akgüç, 2010). Aday ülke statüsüne geçtiğimiz 2007 yılından itibaren ise Avrupa Yatırım Bankası ve grup şirketleri Türkiye'nin birliğe entegrasyonu çerçevesinde çok çeşitli projelerde iş birliğini halen sürdürmektedir. Türkiye 1965 yılından günümüze Avrupa Yatırım Bankası ve grup şirketlerinden yaklaşık 9 Milyar Euro proje kredileri kullanarak ekonomisinde gelişme yönünde önemli adımlar atmıştır.

KAYNAKÇA

- Akgüç, Öztin, (2010) “Bankacılıkta Gelişmeler ve 2010 Yılına Bakış”, Muhasebe ve Finansman Dergisi (MUFAD), Sayı: 47, s.14-27.
- Aslan, Mehmet, (2008) “Avrupa Yatırım Bankası ve Türkiye’ye Yönelik Mali Yardım ve Kredileri ve Vergisel Durumu Üzerine”, Çimento İşveren Dergisi, Cilt: 22, Sayı: 2, s.42-51.
- Ersan Tuğçe, (2010) Avrupa Yatırım Bankası ve Türkiye, Ekonomik Forum, Ankara, s. 58-61.
- Lök Hasan, (2005) “Avrupa Yatırım Bankası Kaynaklı Proje Kredilerinin Türkiye Kullanımı”, Uluslararası Finans Sempozyumu, SPK Yayınları, Ankara.
- Önen Ahmet, (1997) “SYB ve Gelişen Türkiye”, İstanbul.
- Rosca, Olga, (2016) “Kadın Girişimci ve Yöneticiler Kadın İşletmelerine Finansman ve Danışmanlık Desteği Programı ile Gelişiyor”, <https://www.ebrd.com/cs/Satellite?c=Content&cid=1395249418305&d=Mobile&pagename=EBRD%2FContent%2FArticleStandaloneLayout>, son erişim tarihi: 03.10.2018.
- Yıldız, Fatih Feramuz ve Akdağ, Kerem, 2006. “Avrupa Birliği Yapısal Fonları Kapsamında Bölgesel Kalkınma İle Kırsal Kalkınma Fonlarının Karşılaştırılması”, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Türktarım Dergisi, Sayı: 167, s.29-37, Ankara.
- “Avrupa Yatırım Bankası Türkiye’de Nasıl Çalışıyor?”, 2009. Moment Expo, Sayı: 17, <http://www.moment-expo.com/avrupa-yatirim-bankasi-turkiyede-nasil-calisiyor>, son erişim tarihi: 02.10.2018.
- “AYB Türkiye’ye Finansman Sağlıyor”, https://www.avrupa.info.tr/fileadmin/Content/Files/File/Docs/CS-EIB_Factsheet_Turkey_final_TR.pdf, son erişim tarihi: 04.10.2018
- “Basic Documents of The EBRD”, <https://www.ebrd.com/news/publications/institutional-documents/basic-documents-of-the-ebrd.html>, son erişim tarihi: 03.10.2018
- “EBRD Hakkında Yaşamları Değiştirmeye Yatırım Yapıyoruz”, 2013. <https://www.ebrd.com/downloads/research/factsheets/aboutt.pdf>, son erişim tarihi: 03.10.2018
- <http://www.eib.org/en/about/governance-and-structure/index.htm>, 03.10.2018
- <https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/AramaSonuclari.php?s5=20>, son erişim tarihi: 03.10.2018
- <https://www.hazine.gov.tr/kamu-finansmani-raporlari?type=icon>, son erişim tarihi: 02.10.2018
- “KOBİ’lerin Finansman Sorunları ve Bir Çözüm Olarak KGF”, <http://www.okanacar.com/search?q=kredi+ba%C5%9Fvurular%C4%B1>, son erişim tarihi: 03.10.2018
- . (2011). An Empirical Assessment of Residents’ Attitudes for Sustainable Tourism Development: A Case